

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Հեքիաթներ

aegitas

Հովհաննես Թումանյան Հեքիաթներ

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=24431046

Հեքիաթներ:

ISBN 9781772466942

Аннотация

Բոլոր կերպարների «միջուկը» (կամ սաղմերը) Թումանյանը գտել ու քաղել է հայ եւ միջազգային ժողովրդական բանահյուսությունից: Բայց նա կարողացել է բաց ահայտել եւ ընդգծել նրանց համամարդկային եւ հավերժական բովանդակությունը, դարձնել բնավորության որեւէ գծի ամբողջական եւ տպավորիչ խորհրդանիշ-ընդհանրացումներ: Հատկանշական է, որ շատ դեպքերում Թումանյանը հարկ չի համարում այդ կերպարներին որոշակի անուններ տալ, այլ կոչում է պարզապես՝ տերը, ծառան, խելոքը, հիմարը, մարդը, կնիկը եւ այլն: Դրանով, անշուշտ, ավելի է ընդգծվում կերպարի համընդհանուր բնույթը: Եվ ապա նշված հերոսները հանդես են գալիս ու գործում են հեքիաթին հատուկ պայմանական, չափազանցված, երբեմն նույնիսկ ֆանտաստիկ հանգամանքների մեջ, բայց դա ամենեւին չի գրկում նրանց կենսական հավաստիությունից եւ ռեալիստական ուժից: Այդ կերպարներն ազգային միջավայրի եւ ժամանակի կոնկրետ հատկանիշներով օժտված չեն, բայց այգդ «թերությունը» դառնում է նրանց հավերժական գոյատեւման,

ժամանակի ընթացքում իրենց նշանակության նորանոր կողմերի
բացահայտման հիմք:

Содержание

ԱՆԽԵԼԹ ՄԱՐԴԸ	5
ՊՈՉԱՏ ԱՂՎԵՍԸ	9
ՈՒԼԻԿԸ	13
ԾԻՏԸ	16
ՃԱՄՓՈՐԴՆԵՐ	19
ՍՈՒՏԱՍԱՆԸ	22
ՉԱԽՉԱԽ ԹԱԳԱՎՈՐԸ	24
ՈՍԿՈՒ ԿԱՐԱՍԸ	31
Конец ознакомительного фрагмента.	34

Թումանյան Հովհաննես Հեքիաթներ

ԱՆԽԵԼՔ ՄԱՐԴԸ

Ժամանակով մի աղքատ մարդ կար. որքան աշխատում էր, որքան չարչարվում էր, դարձյալ միևնույն աղքատն էր մնում:

Հուսահատված, մի օր նա վեր կացավ, թե՛ պետք է գնամ գտնեմ աստծուն, տեսնեմ ես երբ պետք է պրծնեմ այս աղքատությունից, ու ինձ համար մի բան խնդրեմ:

Ճանապարհին մի գայլ պատահեց.

– Առաջ բարի, մարդ-ախպեր, ո՞ր ես գնում, – հարցրեց գայլը:

– Գնում եմ աստծու մոտ, – պատասխանեց աղքատը, – դարդ ունեմ ասելու:

– Դե որ գնաս աստծու մոտ, – խնդրեց գայլը, – ասա մի սոված գայլ կա, գիշեր-ցերեկ ման է գալիս սար ու ձոր, ուտելու բան չի գտնում, ասա՛ մինչև ե՞րբ պետք է սոված մնա. որ ստեղծել ես՝ ինչո՞ւ չես կերակուր հասցնում:

– Լա՛վ, – ասաց մարդն ու շարունակեց ճանապարհը:

Շատ գնաց թե քիչ, պատահեց մի սիրուն աղջկա:

– Ո՞ր ես գնում, ախպեր, – հարցրեց աղջիկը:

– Գնում եմ աստծու մոտ:

– Երբ որ աստծուն տեսնես, – աղաչեց սիրուն աղջիկը,
– ասա այսպիսի մի աղջիկ կա՝ շահել, առողջ, հարուստ
– քայց չի կարողանում ուրախանալ, քախտավոր գգալ իրան
– ինչ պիտի լինի նրա ճարը:

– Կասես. – խոստացավ ճամփորդն ու գնաց. պատահեց
մի ծառի, որ թեև ջրափին էր կանգնած, քայց չոր էր:

– Ո՞ր ես գնում, ա՛յ ճամփորդ, – հարցրեց չոր ծառը:

– Գնում եմ աստծու մոտ:

– Դե կանգնի՛ր, մի երկու խոսք էլ ես ապաստեմ, – խնդրեց
չոր ծառը, – աստծուն կասես, այս ի՞նչ բան է. բուսել եմ այս
պարզ ջրի ափին, քայց ամառ-ձմեռ չոր եմ մնում. ե՞րբ պետք
է ես էլ կանաչեմ:

Այս էլ լսեց աղքատն ու շարունակեց ճանապարհը:

Այնքան գնաց, մինչև գտավ աստծուն: Մի բարձր
ժայռի տակ, մեջքը ժայռին դեմ տված, ալևոր մարդու
կերպարանքով նստած էր աստվածը:

– Բարի օր, – ասաց աղքատն ու կանգնեց աստծու
առաջին:

– Բարով եկար, – պատասխանեց աստված, – ի՞նչ ես
ուզում:

– Էն եմ ուզում, որ ամեն մարդի էլ հավասար աչքով մտիկ
անես, մեկին ավար չանես, մյուսին խավար. ես այնքան
տանջվում, աշխատում եմ, էլ չեմ կարողանում կուշտ փորով
հաց գտնեմ, իսկ շատերը, որ իմ կեսի չափ էլ չեն աշխատում,
հարուստ ու հանգիստ ապրում են:

– Դե գնա, հիմի կհարստանաս, քո բախտը տվեցի, գնա

վայելի՛ր, – ասաց աստված:

– Էլ բան ունեմ ասելու, տե՛ր, – ասաց աղքատն ու պատմեց սոված գայլի, սիրուն աղջկա ու չոր ծառի ապսպրանքը:

Աստված բոլորի պատասխանը տվեց, և աղքատը շնորհակալություն արավ ու հեռացավ:

Վերադարձին պատահեց չոր ծառին:

– Ինձ համար ի՞նչ ասաց աստված, – հարցրեց չոր ծառը:

Ասաց, քո տակին ոսկի կա. մինչև այդ ոսկին չհանեն, որ արմատներդ հողին հասնի, դու չես կանաչիլ, – պատմեց մարդը:

Էլ ո՞ր ես գնում. արի՛ ոսկին հանիր էլի, համ քեզ օգուտ կլինի, համ ինձ, դու կհարստանաս, ես էլ կկանաչեմ:

– Չէ՛, ես ժամանակ չունեմ, շտապում եմ, – պատասխանեց աղքատը, – աստված ինձ բախտ տվեց, ես շուտով պետք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ, – ասաց ու գնաց:

Հետո սիրուն աղջիկը պատահեց ու ճամփորդի առաջը կտրեց.

– Ի՞նչ լուր բերիր ինձ համար:

– Աստված ասաց՝ դու պիտի քեզ համար մի մտերիմ կյանքի ընկեր գտնես, այն ժամանակ էլ տխուր չես լինիլ, ուրախ ու երջանիկ կլինես:

– Դե որ այդպես է, արի՛ դու եղիր իմ կյանքի մտերիմ ընկերը, – թախանձեց աղջիկը ճամփորդին:

– Չէ՛, ես քեզ ընկերակցելու ժամանակ չունեմ, աստված

ինձ բախտ է տվել, պետք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ, – ասաց աղքատն ու հեռացավ:

Ճանապարհին սպասում էր սոված գայլը, հեռվից հենց որ տեսավ ճամփորդին, վազեց առաջը կտրեց:

– Հը, աստված ի՞նչ ասաց:

– Ախպեր, աստծու մոտ գնալիս քեզանից հետո մի սիրուն աղջիկ ու մի չոր ծառ էլ պատահեցին. աղջիկն ապսպրեց, թե ինչու ինքը չի կարողանում ուրախանալ, ծառն էլ թե՛ ինչո՞ւ է գարուն-ամառ չոր: Աստծուն պատմեցի, ասաց. – աղջկանն ասա իրան համար մի կյանքի ընկեր գտնի–կբախտավորվի, ծառին էլ ասա՝ քո տակին ոսկի կա, պետք է այդ ոսկին հանեն, արմատներդ հողին հասնեն, որ կանաչես: Եկա իրանց պատմեցի աստծու խոսքերը, ծառն ասաց, դե արի, հանիր ոսկին տար, աղջիկն էլ թե՛ ես հենց քեզ եմ ընտրում ինձ ընկեր: Ասացի, չէ՛, ախպեր, չեմ կարող, աստված ինձ բախտ է տվել, պետք է գնամ իմ բախտը գտնեմ, վայելեմ:

– Իսկ ինձ համար ի՞նչ ասաց աստված, – հարցրեց սոված գայլը:

– Քեզ համար էլ ասաց՝ սոված ման կգաս, մինչև մի անխելք մարդ կգտնես, կուտես, կկշտանաս:

– Էլ քեզանից անխելք մարդ ո՞րտեղից գտնեմ, որ ուտեմ, – ասաց գայլն ու կերավ անխելք աղքատին:

ՊՈՉԱՏ ԱՂՎԵՍԸ

Լինում է, չի լինում մի պատավ: Էս պատավն իր էծը կթում է, կաթը վեր է դնում, գնում է ցախ ու փետ բերի, որ կրակ անի, կաթն եփի:

Մի աղվես գալիս է, գլուխը կախում կաթի ամանը, ուտում:

Պատավը վրա է հասնում, ցաքատով տալիս է, աղվեսի պոչը կտրում:

Պոչատ աղվեսը փախչում է, գնում է մի քարի վրա կանգնում է ու էսպես խնդրում.

– Տատիկ, տատիկ, պոչս տուր, կցեմ, կցնրցեմ, գնամ ըկերներիս հասնեմ, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էի:

Պատավն ասում է.

– Դե գնա իմ կաթը բեր:

Աղվեսը գնում է կովի մոտ:

– Կովիկ, կովիկ, կա՛թ տուր ինձ, կաթը տանեմ պատավին տամ, պատավը պոչս տա, կցեմ, կցնրցեմ, գնամ ընկերներիս հասնեմ, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էիր:

Կովն ասում է.

– Դե գնա ինձ համար խոտ բեր: Աղվեսը գնում է արտի մոտ:

Արտիկ, արտիկ, խո՛տ տուր ինձ, խոտը տանեմ կովին տամ, կովը ինձ կաթ տա, կաթը տանեմ պատավին տամ, պատավը պոչս տա, կցեմ, կըցնրցեմ, գնամ ընկերներիս

հասնեն, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էիր:

Արտն ասում է.

– Դե գնա ինձ համար ջուր բեր:

Աղվեսը գնում է աղբյուրի մոտ:

– Աղբյուր, աղբյուր, ջո՛ր տուր ինձ, ջուրը տանեն արտին տամ, արտը ինձ խոտ տա, խոտը տանեն կովին տամ, կովը ինձ կաթ տա, կաթը տանեն պառավին տամ, պառավը պոչս տա, կցեն, կցնըցեն, գնամ ընկերներիս հասնեն, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էիր:

Աղբյուրն ասում է.

– Դե գնա կուժ բեր:

Աղվեսը գնում է աղջկա մոտ:

– Աղջիկ, աղջիկ, կուժդ տար, կուժը տանեն աղբյուրին տամ, աղբյուրը ինձ ջուր տա, ջուրը տանեն արտին տամ, արտը ինձ խոտ տա, խոտը տանեն կովին տամ, կովը ինձ կաթ տա, կաթը տանեն պառավին տամ, պառավը պոչս տա, կցեն, կցնըցեն, գնամ ընկերներիս հասնեն, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էիր:

Աղջիկն ասում է.

– Դե գնա ուլունք բեր ինձ համար:

Աղվեսը գնում է շարչու մոտ:

– Չարչի, շարչի, ուլո՛ւնք տար, ուլունքը տանեն աղջկան տամ, աղջիկը ինձ կուժ տա, կուժը տանեն, աղբյուրին տամ, աղբյուրը ինձ ջուր տա. ջուրը տանեն արտին տամ, արտը ինձ խոտ տա, խոտը տանեն կովին տամ, կովը ինձ կաթ տա, կաթը տանեն պառավին տամ, պառավը պոչս տա, կցեն,

կցնրցեմ, գնամ ընկերներիս հասնեմ, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էիր:

Չարշին ասում է.

– Դե գնա ինձ համար ձու բեր:

Աղվեսը գնում է հավի մոտ:

– Հավիկ, հավիկ, ձու-ձու տուր, ձու-ձուն տանեմ չարշուն տամ, չարշին ինձ ուլունք տա, ուլունքը տանեմ աղջկան տամ, աղջիկն ինձ կուժ տա, կուժը տանեմ աղբյուրին տամ, աղբյուրը ինձ ջուր տա. ջուրը տանեմ արտին տամ, արտը ինձ խոտ տա, խոտը տանեմ կովին տամ, կովը ինձ կաթ տա. կաթը տանեմ պառավին տամ, պառավը պոչս տա, կցեմ, կցնրցեմ, գնամ ընկերներիս հասնեմ, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էիր:

Հավն ասում է.

– Դե գնա ինձ համար կուտ բեր:

Աղվեսը գնում է կալվորի մոտ:

– Կալվոր, կալվոր, կո՛ւտ տուր ինձ, կուտը տանեմ հավին տամ, հավը ինձ ձու տա, ձուն տանեմ չարշուն տամ, չարշին ինձ ուլունք տա, ուլունքը տանեմ աղջկան տամ, աղջիկն ինձ կուժ տա, կուժը տանեմ աղբյուրին տամ, աղբյուրը ինձ ջուր տա, ջուրը տանեմ արտին տամ, արտը ինձ խոտ տա, խոտը տանեմ կովին տամ, կովը ինձ կաթ տա, կաթը տանեմ պառավին տամ, պառավը պոչս տա, կցեմ, կցնրցեմ, գնամ ընկերներիս հասնեմ, որ ինձ չասեն՝ պոչատ աղվես, ո՞րտեղ էիր:

Կալվորի մեղքը գալիս է. մի բուռ կուտ է տալիս: Աղվեսը

կուտը տանում է հավին, հավը ձու է տալի, ձուն տանում է չարչուն, չարչին ուլունք է տալի, ուլունքը տանում է աղջկան, աղջիկը կուժ է տալի, կուժը տանում է աղբյուրին, աղբյուրը ջուր է տալի, ջուրը տանում է արտին, արտը խոտ է տալի, խոտը տանում է կովին, կովը կաթ է տալի, կաթը տանում է տալի պառավին, պառավը պռչը տալիս է իրեն, կցում է, կցնրցում, վագում է գնում, իր ընկերներին հասնում:

ՈՒԼԻԿԸ

Խոր անտառում մի այծ է լինում: Ունենում է մի գեղեցիկ ուլ:

Ուլին ամեն օր թողնում է տանը, ինքը գնում է արոտ անելու: Արածում է ու իրիկունը կուրծքը լիքը տուն է գալի: Տուն է գալի, դուռը զարկում ու մկրկում, էսպես կանչում.

Սևուկ ուլիկ,
Միրուն բալիկ,
Ման եմ եկել սարե սար,
Կաթն եմ արել քեզ համար
Դո՞նակը բա՛ց, ներս գամ ես,
Անուշ-անուշ ծիծ տամ քեզ.
Սևուկ ուլիկ,
Միրուն բալիկ:

Ուլիկն իսկույն վեր է թռչում, դուռը բաց անում: Մայրը ծիծ է տալի նրան ու կրկին գնում արոտ:

Էս բոլորը թաքուն տեսնում է գայլը: Մի իրիկուն այծից առաջ գալիս է, դուռը զարկում ու իր հաստ ձայնով կանչում.

Սևուկ ուլիկ,
Միրուն բալիկ,
Ման եմ եկել սարե սար,
Կաթն եմ արել քեզ համար,

Դռնակը քա՛ց, ներս գամ ես,
Անուշ-անուշ ծիծ տամ քեզ.
Սևուկ ուլիկ,
Միրուն քալիկ:

Ուլիկը լսում է, լսում ու պատասխանում.

«Էդ ո՞վ ես դու, չեմ ճանաչում: Իմ մայրը Էդպես չի կանչում: Նա քաղցր ու քարակ ձայն ունի: Քու ձայնը կոշտ է ու կոպիտ: Դուռը քաց չե՛մ անի... Գնա՛... Չեմ ուզում քեզ...»

Ու գայլը հեռանում է, գնում:
Գալիս է մայրը, դուռը ծեծում.

Սևուկ ուլիկ,
Միրուն քալիկ,
Ման եմ եկել սարե սար,
Կաթն եմ արել քեզ համար,
Դռնակը քա՛ց, ներս գամ ես,
Անուշ-անուշ ծիծ տամ քեզ.
Սևուկ ուլիկ,
Միրուն քալիկ:

Ուլիկը դուռը քաց է անում, ծիծ է ուտում ու մորը պատմում.

– Գիտես, մայրի՛կ, ինչ եղավ: Մի քիչ առաջ մինը եկավ, դուռը զարկեց ու կանչում էր.

Սևուկ ուլիկ,

Միրուն բալիկ:

Ասում էր՝ դուռը բաց արա: Էնպես հաստ ձայն ունե՛ր: Էնպե՛ս վախե՛ցա, Էնպե՛ս վախե՛ցա... Դուռը բաց չարի, ասի՛չեմ ուզում, գնա՛...

– Պա՛, պա՛, պա՛, պա՛, Սևուկ ջան, ի՛նչ լավ է եղել, որ բաց չես արել, – ասավ վախեցած մայրը: – Էդ գայլն է եղել. եկել է, որ քեզ ուտի: Մյուս անգամ էլ որ գա, բաց չանես. ասա՛՝ գնա՛, թե չէ իմ մայրը քեզ կսպանի իր սուր պոզերով:

ԾԻՏԸ

Լինում է, չի լինում մի ծիտ:

Մի անգամ էս ծտի ոտը փուշ է մտնում: Դես է թռչում, դեն է թռչում, տեսնում է՝ մի պատավ փետի է ման գալի, թոնիր վառի, հաց թխի: Ասում է.

– Նանի ջան, նանի, ոտիս փուշը հանի, թոնիրդ վառի, ես էլ գնամ քուջուջ անեն, գլուխս պահեն:

Պատավը փուշը հանում է, թոնիրը վառում:

Ծիտը գնում է, ետ գալի, թե՛ իմ փուշը ետ տուր ինձ:

Պատավն ասում է.

– Փուշը թոնիրն եմ գցել:

Ծիտը կանգնում է, թե՛

– Իմ փուշը տուր, թե չէ դես թռչեմ, դեն թռչեմ, լոշիկդ առնեմ, դուրս կթռչեմ:

Պատավը մի լոշ է տալի: Ծիտը լոշն առնում է թռչում:

Գնում է տեսնում՝ մի հովիվ անհաց կաթն է ուտում: Ասում է.

– Հովիվ ախպեր, կաթն ինչո՞ւ ես անհաց ուտում: Ա՛յ լոշը ա՛րճ, կաթնի մեջ բրդի՛, կե՛ր, ես էլ գնամ քուջուջ անեն, գլուխս պահեն:

Գնում է, ետ գալի, թե՛ լոշս տուր:

Հովիվն ասում է.

– Կերա:

– Չէ՛, – ասում է, – իմ լոշը տուր, թե չէ դես թռչեմ, դեն

թոշեն, գառնիկդ առնեն, դուրս թոշեն:

Հովիվը ճարահաստած մի գառն է տալի: Առնում է թոշում:

Գնում է տեսնում՝ մի տեղ հարսանիք են անում, մսացու շունեն, որ մորթեն:

Ասում է. – Ի՞նչ եք մոլորել: Ա՛յ, իմ գառն ատեք, մորթեցեք, քե՛ս արեք: Ես էլ գնամ քուջուջ անեն, գլուխս պահեն:

Գնում է, ետ գալի, թե՛ իմ գառը տվեք:

Ասում են. – Մորթել ենք կերել, ո՞րտեղից տանք:

Նա կանգնում է, թե՛ չէ, իմ գառը տալիս եք՝ տվեք, թե չէ՝ դես թոշեն, դեն թոշեն, հարսին առնեն, դուրս թոշեն:

Ու հարսին առնում է թոշում:

Գնում է, գնում. գնում է տեսնում՝ մի աշուղ մի ճամփով գնում է:

Ասում է. – Աշուղ ախպեր, առ էս հարսին պահի քեզ մոտ: Ես էլ գնամ քուջուջ անեն, գլուխս պահեն:

Գնում է, ետ գալի աշուղի առաջը կտրում, թե՛ իմ հարսը ինձ տուր:

Աշուղը ասում է. – Հարսը գնաց իրենց տուն:

Սա թե՛ չէ, իմ հարսը տուր, թե չէ՛ դես թոշեն, դեն թոշեն, սագիկդ առնեն դուրս թոշեն:

Աշուղը սագը տալիս է իրեն:

Սագն առնում է, ուսը գցում, թոշում, մի տեղ նստում է, սկսում է ածել ու ճրտվրտալով երգել.

Ծընգլը, մընգլը,

Փուշիկ տվի, լոշիկ առա,

Լոշիկ տվի, գառնիկ առա,
Գառնիկ տվի, հարսիկ առա,
Հարսիկ տվի, սագիկ առա,
Սագիկ առա, աշուղ դառա,
Ծընգւը, մընգւը,
Ծի՛վ, ծի՛վ:

Մին էլ հանկարծ սագը վեր ընկավ ջարդվեց, ծիտը թռավ
գնաց, հեքիաթն էլ վերջացավ:

ՃԱՄՓՈՐԴՆԵՐ

Աքրորը մի օր կտուրը բարձրացավ, որ աշխարհք տեսնի:
Վիզը ձգեց, երկարացրեց, բայց բան չտեսավ. դիմացի սարը
խանգարում էր:

– Քուչի՛ ախպեր, կարելի է դու գիտենաս, էն սարի ետևն
ի՞նչ կա, – հարցրեց վերևից բակում պառկած շանը:

– Ես էլ չգիտեմ, – պատասխանեց Քուչին:

– Հապա մինչև ե՞րբ պետք է այսպես մնանք. արի՛ գնանք
մի տեսնենք՝ աշխարհումս ինչ կա, ինչ չկա:

Շունն էլ համաձայնեց: Խոսքը մին արին ու փախան:

Գնացին, գնացին, իրիկունը հասան մի անտառ: Գիշերը
մնացին էնտեղ: Շունը պառկեց մի թփի տակ, իսկ արքորը
բարձրացավ մոտիկ ծառին, քնեցին:

Լուսադեմին արքորը կանչեց՝ ծողրուղո՛ր:

Մի աղվես լսեց արքորի ձայնը:

– Վա՛հ, սա ո՞րտեղից դուրս եկավ, ա՛յ լավ նախաճաշիկ,
– մտածեց աղվեսը ու վազեց:

– Բարի՛ լուս, սանահեր արքոր: Ի՞նչ ես շինում ես
կողմերը:

– Գնում ենք աշխարհ տեսնելու, – պատասխանեց
արքորը:

– Օ՛, ինչ լավ բան եք մտածել, – խոսեց աղվեսը: – Քանի
ժամանակ է ես էլ մի կարգին ընկերի եմ ման գալի: Ինչ լավ
էր՝ պատահեցինք: Դե՛, ցած արի, որ չուշանանք:

– Ես համաձայն եմ, – ասավ աքլորը. – տես, թե ընկերս էլ համաձայն է, ցած գամ՝ գնանք:

– Ո՞րտեղ է ընկերդ:

– Էն թփի տակին:

«Սրա ընկերն էլ երևի իր նման մի աքլոր կլինի. էս էլ իմ ճաշը», – մտածեց աղվեսը ու վազեց թփի կողմը: Հանկարծ որ շունը դուրս եկավ, աղվեսը, պո՛ւկ, փախավ, ո՞նց փախավ:

– Կա՛ց, աղվե՛ս ախպեր, մի՛ վռագի, մենք էլ ենք գալի, Էդպես ընկեր չի լինի, – ծառի գլխից ձայն էր տալիս աքլորը:

ԿԱՑԻՆ ԱԽՊԵՐ

Մի մարդ գնաց հեռու երկիր աշխատանք անելու: Ընկավ մի գյուղ: Տեսավ՝ այս գյուղի մարդիկ ձեռով են փայտ կտրատում:

– Ախտե՛ր, ասավ, ինչո՞ւ եք ձեռով փայտ անում, մի՞թե կացին չունեք:

– Կացինն ի՞նչ բան է, – հարցրին գյուղացիք:

Մարդը իր կացինը գոտկից հանեց, փայտը ջարդեց, մանրեց, դարսեց մյուս կողմը: Գյուղացիք այս որ տեսան, վազեցին գյուղամեջ ձայն տվին իրար.

– Տո՛, եկե՛ք, տեսե՛ք, կացին ախպերը ինչ արավ:

Գյուղացիք հավաքվեցին կացնի տիրոջ գլխին, խնդրեցին, աղաչեցին, շատ ապրանք տվին ու կացինը ձեռիցն առան:

Կացինը առան, որ հերթով կտտորեն իրենց փայտը:

Առաջին օրը տանուտերը տարավ: Կացինը վրա բերավ թե չէ՝ ոտը կտրեց: Գոռալով ընկավ գյուղամեջ:

– Տո՛ւ, եկե՛ք, եկե՛ք, կացին ախպերը կատաղել է, ոտս կծեց:

Գյուղացիք եկան, հավաքվեցին, փայտերն առան, սկսեցին կացնին ծեծել: Ծեծեցին, տեսան՝ բան չդառավ, փայտերը կիտեցին վրան, կրակեցին:

Բոցը բարձրացավ, չորս կողմը բռնեց: Երբ կրակն իջավ, եկան բաց արին, տեսան՝ կացինը կարմրել է: Գոռացին.

– Վա՛յ, տղե՛ք, կացին ախպերը բարկացել է, տեսե՛ք՝ ոնց է կարմրել. որտեղ որ է, մեր գլխին մի փորձանք կբերի: Ի՞նչ անենք:

Մտածեցին, մտածեցին, ու վճռեցին տանեն բանտը գցեն:

Տարան գցեցին տանուտերի մարագը: Մարագը լիքը դարման էր. գցեցին թե չէ՝ կրակն առավ, բոցը երկինք բարձրացավ:

Գյուղացիք սարսափած վազեցին տիրոջ ետևից թե՛ «Ե՛կ, աստժու սիրուն, կացին ախպորը բան հասկացրու»:

ՍՈՒՏԱՍԱՆԸ

Լինում է, չի լինում մի թագավոր: Էս թագավորը իր երկրումը հայտնում է.

«Ով էնպես սուտ ասի, որ ես ասեմ՝ սուտ է, իմ թագավորության կեսը կտամ նրան»:

Գալիս է մի հովիվ: Ասում է.

– Թագավորն ապրած կենա, իմ հերը մի դագանակ ուներ, որ էստեղից մեկնում էր, երկնքում աստղերը խառնում:

– Կպատահի՛, – պատասխանում է թագավորը: – Իմ պապն էլ մի չիբուխ ուներ. մի ծերը բերանին էր դնում, մյուս ծերը մեկնում, արեգակիցը վառում:

Ստախոսը գլուխը քորելով դուրս է գնում:

Գալիս է մի դերձակ: Ասում է.

– Ներողությո՛ւն, թագավոր, ես վաղ պիտի գայի, ուշացա: Երեկ շատ անձրև եկավ, կայծակները տրաքեցին, երկինքը պատռվեց, գնացել էի կարկատելու:

– Հա՛, լավ ես արել, – ասում է թագավորը, – բայց լավ չէիր կարկատել. էս առավոտ էլ մի քիչ անձրև թափվեց:

Սա էլ է դուրս գնում:

Ներս է մտնում մի աղքատ գյուղացի, կոտր կոնաստակին: – Դո՞ւ ինչ ես ուզում, ա՛յ մարդ, – հարցնում է թագավորը:

– Ինձ մի կոտ ոսկի ես պարտ, եկել եմ տանեմ:

– Մի կոտ ոսկի՞, – զարմանում է թագավորը: – Սո՛ւտ ես ասում, ես քեզ ոսկի չեմ պարտ:

– Թե որ սուտ են ասում, թագավորությանդ կեսը տուր:

– Չէ՛, չէ՛, ճշմարիտ են ասում, – խոսքը փոխում է
թագավորը:

Ճշմարիտ են ասում՝ մի կոտ ոսկին տուր:

ՉԱԽՉԱԽ ԹԱԳԱՎՈՐԸ

Լինում է, չի լինում մի աղքատ ջաղացպան:

Մի պատված քուրք հագին, մի այրոտ փոստալ գլխին ապրելիս է լինում գետի ափին, իր կիսավեր ջաղացում: Ունենում է մի մոխրոտ բաղաճ ու մի կտոր պանիր:

Մի օր գնում է, որ ջաղացի ջուրը թողնի, գալիս է տեսնում պանիրը չկա:

Մին էլ գնում է ջուրը կապի, գալիս է տեսնում՝ բաղաճը չկա:

Էս ո՞վ կլինի, ո՞վ չի լինի: Մտածում է, մտածում ու ջաղացի շենքում թակարդ է լարում: Առավոտը վեր է կենում, տեսնում մի աղվես է ընկել մեջը:

– Հը՞, գող անիծված, դու ես կերել իմ պանիրն ու բաղաճը հա՞. կաց՝ հիմի ես քեզ պանիր ցույց տամ: – Ասում է ջաղացպանն ու լինգը վերցնում է, որ աղվեսին սպանի:

Աղվեսը աղաչանք-պաղատանք է անում: – Ինձ մի սպանի, – ասում է, – մի կտոր պանիրն ինչ է, որ դրա համար ինձ սպանում ես: Կենդանի բաց թող, ես քեզ շատ լավություն կանեն:

Ջաղացպանն էլ լսում է, կենդանի բաց է թողնում:

Էս աղվեսը գնում է, Էդ երկրի թագավորի աղբանոցում ման է գալի, ման, մի ոսկի է գտնում: Վազ է տալի թագավորի մոտ:

– Թագավորն ապրած կենա, ձեր կոտը մի տվեք:

Չախչախ թագավորը մի քիչ ոսկի ունի, չափենք, ետ կբերենք:

– Չախչախ թագավորն ո՞վ է, – զարմացած հարցնում է թագավորը:

– Դու դեռ չես ճանաչում, – պատասխանում է աղվեսը:
– Չախչախը մի շատ հարուստ թագավոր է, ես էլ նրա վեզիրն եմ: Կոտը տուր, տանենք ոսկին չափենք, հետո կճանաչես:

Կոտը առնում է տանում, աղբանոցում գտած ոսկին ամրացնում կոտի ճեղքում, իրիկունը ետ բերում, տալիս: – Օֆ, – ասում է, – գոռով չափեցիք:

– Մի՞թե ճշմարիտ սրանք կոտով ոսկի են չափել, – մտածում է թագավորը: Կոտը թափ է տալիս, զրնգալեն մի ոսկի է վեր ընկնում:

Մյուս օրը աղվեսը ետ է գալիս, թե՛ Չախչախ թագավորը մի քիչ ակն ու մարգարիտ ունի. ձեր կոտը սվեք, չափենք կբերենք:

Կոտն առնում է տանում: Մի մարգարիտ է գտնում. կոխում է կոտի արանքը, էլ ետ իրիկունը ետ բերում:

– Օֆ, – ասում է, – մեռանք, մինչև չափեցիք:
Թագավորը կոտը թափ է տալի, մարգարիտը դուրս է թռչում: Մնում է զարմացած, թե էս Չախչախ թագավորն ինչքան հարուստ պետք է լինի, որ ոսկին, ակն ու մարգարիտը կոտով է չափում:

Անց է կենում մի քանի օր: Մի օր էլ աղվեսը գալիս է թագավորի մոտ խնամախոս, թե՛ Չախչախ թագավորը

պետք է ամուսնանա, քու աղջիկն ուզում է:

Թագավորն ուրախանում, աշխարհքով մին է լինում:

– Դե գնացեք, ասում է, շուտ արեք, հարսանիքի պատրաստություն տեսեք:

Թագավորի պալատում իրար են անցնում, հարսանիքի պատրաստություն են տեսնում, իսկ աղվեսը շաղացն է վագում:

Վագում է շաղացպանին աչքալուս տալի, թե՛ հապաթագավորի աղջիկը քեզ համար ուզել են: Պատրաստ կաց, որ գնանք հարսանիք անենք:

– Վա՛յ, քու տունը քանդվի, այ աղվես. էդ ի՞նչ ես արել, – ասում է վախեցած շաղացպանը: – Ես ով, թագավորի աղջիկը ով: Ոչ ապրուստ ունեն, ոչ տուն ու տեղ, ոչ մի ձեռք շոր... Հիմի ես ի՞նչ անեն...

– Դու մի վախենա, ես ամեն բան կանեն, – հանգստացնում է աղվեսն ու ետ վագում թագավորի մոտ:

Վագելով ընկնում է պալատը: – Հայ-հարա՛յ, Չախշախ թագավորը մեծ հանդեսով գալիս էր, որ պսակվի: Ճամփին թշնամի գորքերը հանկարծ վրա տվին, մարդկանց կոտորեցին, ամեն բան տարան: Ինքը ազատվեց փախավ: Ձորում մի շաղաց կա, եկել է մեջը մտել: Ինձ ուղարկեց, որ գամ իմաց անեն, շոր տանեն, ձի տանեն, գա պսակվի, շուտով գնա իր թշնամիներից վրեժն առնի:

Թագավորը իսկույն ամեն բան պատրաստում է, տալիս աղվեսին, հետն էլ շատ ձիավորներ է դնում, որ պատվով ու փառքով իր փեսին պալատ բերեն:

Գալիս են հանդեսով շաղացի դռանը կանգնում: Չաղացպանի քուրքը հանում, թագավորի շորերը հագցնում, նստեցնում են նժույգ ձիուն: Շրջապատված մեծամեծներով, առջևից՝ ձիավորներ, ետևից՝ ձիավորներ – էսպես հանդեսով բերում են թագավորի պալատը: Իր օրում պալատ չտեսած շաղացպա՛ն – շշկված, բերանը բաց մին չորս կողմն է նայում, մին հագի շորերին է նայում, խլշկուռում ու գարնանում:

– Էս ինչո՞ւ չտեսի նման դես ու դեն է նայում, աղվես ախպեր, – հարցնում է թագավորը: – Կարծես տուն չլինի տեսած, շոր չլինի հագած:

– Չէ, դրանից չի, – պատասխանում է աղվեսը: – Նայում է ու համենատում իր ունեցածի հետ, թե իր ունեցածը որտե՛ղ, էս որտեղ...

Նստում են ճաշի: Տեսակ-տեսակ կերակուրներ են բերում: Չաղացպանը չի իմանում՝ որին ձեռք տա կամ ինչպես ուտի:

– Ինչո՞ւ չի ուտում, աղվես ախպեր, – հարցնում է թագավորը:

– Գալու ժամանակ ճամփին որ կողոպտեցին, նրա համար միտք է անում: Չեք կարող երևակայել, տեր թագավոր, թե ինչքան բան տարան և վերջապես ինչ անպատվություն էր էդ մեր թագավորի համար: Ի՞նչպես հաց ուտի, – պատասխանում է աղվեսը հառաչելով:

– Բան չկա, դարդ մի անի, սիրելի փեսա, աշխարհք է, էդպես էլ կպատահի, – խնդրում է թագավորը: – Այժմ հարսանիք է, ուրախանանք, քե՛ֆ անենք:

Ու քե՛ք են անում, ուտում, խմում, ածում, պար գալի.
յոթն օր, յոթ գիշեր հարսանիք անում: Աղվեսն էլ դառնում է
քավոր:

Հարսանիքից հետո թագավորը իր աղջկակ մեծ բաժինք
է տալի ու հանդեսով ճամփա դնում Չախչախ թագավորի
հետ:

– Կացե՛ք, ես առաջ գնամ տունը պատրաստեմ, դուք իմ
ետևից եկեք, – ասում է քավոր աղվեսը ու վազ տալի:

Վազ է տալի վազ, տեսնում է մի դաշտում մեծ նախիր է
արածում:

– Էս ո՞ւմ նախիրն է: Ասում են. – Շահ-Մարինը:

– Պա, Շահ-Մարի անունը էլ չտաք, որ թագավորը նրա
վրա բարկացել է, գորքով իմ ետևից գալիս է. ով նրա անունը
տվավ՝ գլուխը կտրել կտա: Որ հարցնի թե ումն է, ասեք՝
Չախչախ թագավորինը. թե չէ՝ վայն եկել է ձեզ տարել:

Վազ է տալի վազ, տեսնում է ոչխարի հոտը սարերը բռնել
է:

– Էս ո՞ւմն է:

– Շահ-Մարինը:

Հովիվներին էլ նույնն է ասում:

Վազ է տալի վազ, տեսնում է ընդարձակ արտեր,
հնձվորները միջին հնձում են:

– Էս ո՞ւմ արտերն են:

– Շահ-Մարինը:

Հնձվորներին էլ նույնն է պատվիրում: Վազ է տալի վազ,
տեսնում է անվերջ խոտհարքներ:

– Էս ո՞ւմն են:

– Շահ-Մարինը:

Խոտ հարողներին էլ նույնն է ասում: Հասնում է Շահ-Մարի պալատին:

– Շահ-Մար, ա Շահ-Մա՛ր, – գոռում է հեռվից վազելով:

– Քու տունը չքանդվի, միամիտ նստել ես: Թագավորը քեզ վրա բարկացել է, մեծ գորքով գալիս է, որ քեզ սպանի, տուն ու տեղդ քանդի, տակնուվրա անի, ունեցած-չունեցածդ էլ թագավորական գրի: Մի անգամ քեզ մոտ մի վառիկ են կերել. էն աղուհացը դեռ չեմ մոռացել: Վազեցի, եկա, որ քեզ իմացնեմ: Շուտ արա, գլխիդ ճարը տես, քանի չի եկել:

– Ի՞նչ անեմ, ո՞ր գնամ, – հարցնում է սարսափած Շահ–Մարը ու տեսնում է, որ ճշմարիտ, հեռվից փոշի բարձրացնելով գալիս է թագավորը:

– Փախի՛, շուտով ձի նստի փախի, էս երկրից կորի, էլ ետ չնայես:

Շահ-Մարը իսկույն նստում է իր լավ ձին ու փախչում էր երկրից:

Աղվեսի ետևից գալիս են հարսանքավորները: Գալիս են գունոնով, թմբուկով, երգով, գորքով, հրացան արձակելով ու աղմուկով:

Գալիս են Չախչախ թագավորն ու իր կինը ոսկեգոծ կառքի մեջ, նրանց առջևից ու ետևից անհամար ձիավորներ:

Հասնում են մի դաշտի: Տեսնում են մեծ նախիր է արածում:

– Էս ո՞ւմ նախիրն է, – հարցնում են ձիավորները:

– Չախչախ թագավորինը, – պատասխանում են

նախրապաները:

Անց են կենում: Հասնում են սարերին: Տեսնում են ոչխարի սիպտակ հոտը սարերը բռնել է:

– Էս ո՞ւմն է, – հարցնում են ձիավորները:

– Չախչախ թագավորինը, – պատասխանում են հովիվները:

Անց են կենում: Հասնում են ընդարձակ արտերի:

– Էս ո՞ւմ արտերն են:

– Չախչախ թագավորինը: Հասնում են խոտհարքներին:

– Էս ո՞ւմն են:

– Չախչախ թագավորինը:

Ամենքը մնացել են զարմացած, Չախչախ թագավորն ինքն էլ քիչ է մնում խելքը թոցնի:

Էսպեսով Աղվեսի ետևից գալիս են, հասնում Շահ-Մարի պալատներին:

Քավոր Աղվեսն էնտեղ արդեն տեր է դառել, կարգադրություններ է անում: Ընդունում է խնամիներին ու նորից սկսում են քեֆը:

Յոթն օր, յոթ գիշեր էլ էստեղ են քեֆ անում, ու խնամիները վերադառնում են իրենց տեղը:

Չախչախ թագավորը, իր կինն ու քավոր Աղվեսը ապրում են Շահ-Մարի պալատներում:

Իսկ թագավորից վախեցած Շահ-Մարը մինչև էսօր էլ դեռ գնում է:

ՈՍԿՈՒ ԿԱՐԱՍԸ

Ես մեր ծերերիցն եմ լսել, մեր ծերերը իրենց պապերից, նրանց պապերն էլ իրենց մեծերից, թե մի ժամանակ մի աղքատ հողագործ է լինում, ունենում է մի օրավար հող ու մի լուծ եզր:

Չնեղը էս աղքատ հողագործի եզները սասկում են: Գարունքը, վար ու ցանքի ժամանակը որ գալիս է, եզը չի ունենում թե վարի, հողը վարձով տալիս է իր հարևանին:

Էս հարևանը վարելու ժամանակ խոփը մի տեղ դեմ է ընկնում, դուրս է գալի մի կարաս, մեջը լիքը ոսկի: Եզները լծած թողնում է, վագում է գյուղը՝ հողատիրոջ մոտ:

– Հե՛յ, աչքդ լուս, – ասում է, – քու հողունը մի կարաս ոսկի դուրս եկավ, արի տար:

– Չէ՛, ախպե՛ր, էդ իմը չի, – պատասխանում է հողատերը: – Հողի վարձը դու տվել ես, դու վարում ես, էն հողումն ինչ էլ դուրս գա, քունն է. ոսկի է դուրս եկել, թող ոսկի լինի, էլի քունն է:

Սկսում են վիճել. սա ասում է՝ քունն է, նա, թե չէ՝ քունը: Վեճը տաքանում է, իրար ծեծում են: Գնում են թագավորի մոտ գանգատ:

Թագավորը մի կարաս ոսկու անունը լսում է թե չէ՝ աչքերը չորս է բաց անում: Ասում է.

– Ոչ քունն է, ոչ դրանը, իմ հողում կարասով ոսկի է դուրս եկել – իմն է:

Իր մարդկանցով գնում է, որ հանի բերի: Գնում է կարասի բերանը բաց անել է տալի, տեսնում – ի՞նչ ոսկի – կարասը լիքը օձ...

Ջարհուրած ու կատաղած ետ է գալի: Հրամայում է պատժեն անգետ ռանչպարներին, որ համարձակվել են իրեն խաբել:

– Չէ՛, թագավորն ապրած կենա, – գոռում են խեղճերը, – մեզ ինչո՞ւ ես սպանում, լավ չես տեսել, օձ չկա էնտեղ, ոսկի է, ոսկի...

Թագավորը նոր մարդիկ է ուղարկում, որ գնան ստուգեն: Մարդիկը գնում են, ետ գալի, թե՛ ճշմարիտ, ոսկի է:

– Վա՛հ, – գարնանում է թագավորը: Ասում է. – երևի լավ չտեսա, կամ տեսածս էն կարասը չէր: – Վեր է կենում մին էլ գնում:

Կարասը բաց է անում, – դարձյալ մեջը լիքը օձ:

Էս ի՞նչ հրաշք է, ինչ միտք ունի, – չեն հասկանում:

Թագավորը հրամայում է, հավաքում է իր երկրի իմաստուններին:

– Բացատրեցեք, – ասում է, – ո՛վ իմաստուններ, ի՞նչ հրաշք է սա: Էս հողագործներն իրենց հողում կարասով ոսկի են գտել: Ես եմ գնում – կարասը լիքն օձ է դառնում, սրանք են գնում – ոսկի: Էս ի՞նչ կնշանակի:

– Դրա բացատրությունն էս է, թագավոր, եթե չես բարկանալ, – ասում են իմաստունները: – Կարասով ոսկին աղքատ հողագործներին պարզև է դրկած իրենց ազնվության ու արդար աշխատանքի համար: Երբ որ նրանք

են գնում, իրենց արդար վարձին են գնում ու միշտ էլ ոսկի գտնում, իսկ երբ որ դու ես գնում, գնում ես ուրիշի բախտը հավիշտակես, նրա համար էլ ոսկու տեղ օձ ես գտնում:

Թագավորը ցնցվում է. խոսք չի գտնում պատասխանելու:

– Լա՛վ, – ասում է, – դե հիմի էն որոշեցեք, թե էդ երկուսից ո՞րին է պատկանում գտած ոսկին:

– Իհարկե հողատիրոջը, – ձայն է տալի վարող գյուղացին:

– Չէ, վարողինն է, – մեջ է մտնում հողատերը: Ու նորից սկսում են կռվել:

– Լա՛վ, լա՛վ, կացե՛ք, – կանգնեցնում են իմաստունները, – ի՞նչ ունեք դուք – տղա կամ աղջիկ:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.